

"נשיא על הכוונת": הפארווערטס כמקרה מבחן למגבלות "התיקון הראשון"

אהוד מנור

לפני ספטמבר 2001. בארבע השנים שעברו מאז, אנו עדים לכך שהמנהיגות האסלאמית בארצות הברית עושה מאמצים לנקות עצמה עד כמה שניתן מאחריות עקרונית למעשים, תוך עידוד מאמיניה להתקרב ככל יכולתם לאורח חייו של "הרוב"³. מכיוון שאין מדובר בשינוי מהותי, הרי שאת התמורה במדיניות זו יש לראות כפועל יוצא של מעבר הציבור האמריקאי מאדישות-סובלנית פרי עקרון ה-"live and let live" שהיה לפני ספטמבר 2001, להשתלחות חסרת רסן בכל מה שהריח "אסלאם" אחרי הלב הפיגוע.

עם כל הייחוד שבזוועות ה-11 בספטמבר – שהועצמו כמובן על ידי אמצעי התקשורת השונים – הרי שיש להכיר בכך שרדיפת מיעוטים על ידי רוב אמריקאי אדיש שהפך לפתע לחשדן, לא החלה ב-2001. למעשה זוהי תופעה מוכרת בהיסטוריה האמריקאית במאה ה-20: בימי 'ההכנה למלחמה' בשנת 1915; בתקופת ה-red scare בין 1917 ל-1920; במהלך מלחמת העולם השנייה; בתקופת המלחמה הקרה; בתקופת מלחמת וויטנאם; בימי 'מלחמת הכוכבים' של הנשיא רייגן; בימי מלחמת המפרץ הראשונה; ובזמן מלחמת עיראק השנייה⁴.

דפוס זה: מאדישות הרוב והסתגרות המיעוט; דרך ההלם הדור-צדדי ברגע המשבר; והמעבר מההיר לרדיפה ולאפולוגטיקה וחוזר חלילה, נובע מהמתח האמור שבין רוב ומיעוט, הנע בחברה השואפת להיות "פתוחה" ו"חופשית" בין ריסון עצמי לאיבוד הרסן, הן אצל הרוב הרואה עצמו כלגיטימי, והן אצל המיעוט הגאה להיות "אחר" וגם נתפס כ"זר". אמנם אין מקרה אחד זהה למשנהו, אך בכל זאת יש מקום לדבר על דמיון בין מקרים שבהם דפוס זה שב ועלה.

אחד ממקרים אלה, שלו יוקדש מאמר זה, הוא המקרה של הפארווערטס. העיתון נוסד בניו יורק באפריל 1897 על ידי מי שהגדירו עצמם כ"סוציאליסטים דוברי יידיש". העיתון קם בהקשר פוליטי מובהק שלא כאן המקום לדון בו⁵, ומראשיתו הוא התמודד עם לפחות שני אתגרים כבדי משקל: קיום וזהות.

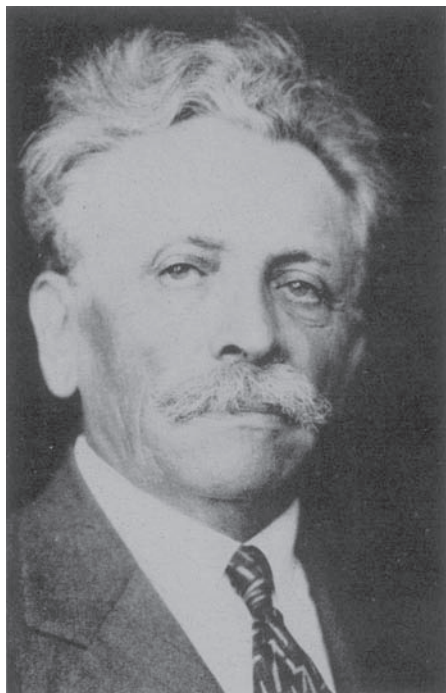
בעיית הקיום נבעה קודם כל מהתחרות שהתנהלה ברחוב דובר היידיש בין עשרות כתבי עת שונים שלחמו על ליבו החרד וכיסו הדל של המהגר היהודי. למרות ששבע שנותיו הראשונות היו "רזות" כפי

בתיקון הראשון לחוקה האמריקאית, שהתקבל בשנת 1791, הסכימו ביניהם נציגי העם בארצות הברית כך: "הקונגרס לא יחוקק אף חוק הנוגע למיסודה של דת...או המגביל את חופש הדיבור והעיתונות; או המונע את זכותם של אנשים להתכנס בדרכי שלום ולדרוש מן הממשל תיקון של מעוות"¹. דומה שאין מרכיב חוקתי שזכה למקום מרכזי כל כך, לא רק בזירה התרבותית – סרטים, מחזות, ספרים וכיו"ב – אלא בזירה הציבורית, החברתית והפוליטית.

הסייג "בדרכי שלום", המופיע לקראת סוף "התיקון", לא פתר בעיית יסוד המאפיינת את החברה האמריקאית מראשיתה – שאלת המתח שבין היחיד לבין הציבור בכלל והמתח שבין קבוצות של יחידים, כלומר "מיעוטים", לבין "הרוב", בפרט. דווקא קיומו – שלא לומר קידושו – של עקרון חופש הביטוי וההתארגנות, מחזק מתח זה והופך אותו למעשה למתח מתמיד. היותה של ארצות הברית ארץ רחבה, ברוכת משאבים ובעלת היסטוריה כלכלית של צמיחה וכיבוש "הספר" לסוגיו השונים, רק תרמה לכך. ישנן דוגמאות רבות לקיום רב-תרבותי ופלורליסטי, הנשען על היסוד האינדיבידואליסטי שאותו היטיב לתאר אלכסיס דה-טוקוויל אך לא פחות מכך על נכונותם של רבים מהיחידים-שזה-מקרוב-באו "להתיך" עצמם אל תוך הכלל, כפי שתיאר זאת הרון דה-יקרבקר סמוך מאד לניסוחו של "התיקון"².

"האינדיבידואליזם המתוך עצמו" הקהה את עוקצו של המתח בין יחידים ומיעוטים לבין הכלל, בשל היסוד החזק של ריסון-עצמי שהיה בו. עם זאת, רבות הדוגמאות להיפך הגמור, קרי מצב שבו תחת המטרייה החוקתית של "התיקון" הולכים ופורחים יחידים – ומה שחשוב יותר: קבוצות של יחידים – השוללים מיסודו את סדר הדברים האמריקאי, המאפשר להם מלכתחילה לא רק לנסח, להדפיס ולהפיץ את שלילתם זו בשם חופש המצפון, אלא אף "להתכנס" לשם הקידום הפוליטי של שלילתם.

הביטוי הקיצוני ביותר לכך הם הפיגועים ב-11 בספטמבר, שללא תשתית ארגונית אמריקאית לא יכלו לצאת אל הפועל בקלות היחסית שבה בוצעו. אך לא פחות חשוב מהפיגוע עצמו היא פריחתו של הפונדמנטליזם האסלאמי, שצמח בלב-ליבה של "מלכות הרשע"

אברהם (אייב) קאהן, עורך הפארווערטס

1901: רצח מקינלי

בשישה בחודש ספטמבר שנת 1901, נורה הנשיא וויליאם מקינלי על-ידי האנארכיסט לאון שצולג'וז, אזרח אמריקאי בן 28. לאחר שמונה ימים שבהם נעו רופאיו של הנשיא ובעקבותיהם האומה האמריקאית בין ייאוש לתקווה, נפטר מקינלי מפצעיו. במהלך אותם ימים הותקף השמאל האמריקאי כולו בעיתונות, ברחוב ובמוסדות השונים. בעבור אמריקאים רבים, היווה האנארכיזם ששימש לרוצח כבסיס אידיאולוגי, סמל לזרות שאותה ייצג לכאורה שצולג'וז בשמו, במוצאו ובמעשיו. למעשה היה שצולג'וז יליד אמריקה. את נטייתו לצד "השמאלי" של המפה הפוליטית ייחס להשפעת אביו, מהגר מפולין שהתפרנס בקליבלנד כפועל, והיה חבר ב"מפלגת העבודה הסוציאליסטית"¹¹.

אם עד להתנקשות מתח הפארווערטס קו ביקורתי חריף כנגד כל מה שביטאה "השיטה", על מקינלי, מפלגתו הרפובליקנית והאופוזיציה מצד המפלגה הדמוקרטית¹², הרי שלאחר ההתנקשות הביע הפארווערטס בכותרתו הראשית "תקווה למקינלי". העיתון לא דן כלל במניעים למעשה הלא-לגיטימי, והתמקד בפרטים הקשורים למצב הקרבן, כמו העובדה ש"הקליע עדיין לא הוצא". במקביל עשה מאמץ להפריד בינו לבין ה"אנארכיסטים הנרדפים"¹³.

בנקודה זו חשוב להבהיר שהפארווערטס זיהה עצמו עם הסוציאליזם "המתון", להבדיל מזה "הדוגמטי" שאליו השתייך בין השאר אביו של שצולג'וז¹⁴. זאת ועוד: לאנשי הפארווערטס היה חשוב

שהגדיר זאת אחד מאנשיו, הצליח הפארווערטס להתגבר על האתגר הקיומי ובחגיגות העשור לייסודו יכלו אנשיו להתגאות בעוצמה כלכלית לא מבוטלת שנשענה, לפי נתוני לשכת המפרסמים של ניו יורק, על "72,353" עותקים שנמכרו בכל יום, כפי שהופיע בהבלטה בראש העמוד הראשון של העיתון הסוציאליסטי⁶.

בעיית הזהות היתה מסובכת הרבה יותר. מחד גיסא שמור לפארווערטס מקום של כבוד, ואולי אף מרכזי לדעתם של חוקרים לא מעטים, על כותל המזרח בהיכל תהילתם של גורמים שתרמו לאמריקאניזציה של המהגר היהודי. מאידך גיסא, נאמן לאידיאולוגיה הסוציאליסטית, בפרשנות אותה סבר העיתון שניתן להביאה בפני המהגר היהודי קצר הרוח מפאת עבודתו הקשה, שלל הפארווערטס את "השיטה", כלומר את "הקפיטליזם" בכלל ואת זה האמריקאי בפרט. וכאילו אין די בכך, התמודד הפארווערטס עם סתירה נוספת: כעיתון סוציאליסטי לוחמני בעל רטוריקה מעמדית גורפת, סוחפת ומרגשת, הוא התנגד ללאומיות היהודית בכלל ולגרסתה הציונית – או "הכללי-ישראלית"⁷ – בפרט ומאידך, הוא פנה ל"פרולטריון" בשפה לאומית [יידיש], דיבר אליו במונחי [תרבות ישראל] והציע פרשנויות ותובנות לנושאים הספציפיים שהעסיקו אותו, ובראשם 'השאלה היהודית' במזרח אירופה, על השלכותיה לנעשה בין השאר בארץ ישראל⁸.

רוב החוקרים סבורים שהפארווערטס, בזכות עורכו האגדי אברהם (אייב) קאהן, הצליח להתמודד עם אתגר כפול זה תוך שהוא יוצר את מה שאירוינג האו, מהבולטים שבמעצבי מורשת ההגירה הגדולה, הגדיר כ"אותנטיות יהודית"⁹. יש לקוות שמחקר פחות נוסטלגיסטי באופיו ישכיל להמשיך ולדון בעיתון המפורסם הזה בהקשרו, ולהציע כיוונים פרשניים נוספים על אלה הרווחים היום בהיסטוריוגרפיה הנוגעת לתקופת ההגירה הגדולה בכלל, ובפרט להוויה המהגרית – שהיא בשום אופן לא רק וריאנטים על "תרבות היידיש" כפי שניתן ללמוד מהמחקר היהודי-אמריקאי בנושא בדור האחרון¹⁰.

כך או אחרת, בתקופה ובהקשר שבו אנו דנים במאמר זה – יחסי רוב ומיעוט בארצות הברית בכלל ובמצבים משבריים בפרט – מצא עצמו עיתוננו פועל על-פי הדפוס שהוצע לעיל: בשני מצבים משבריים – ההתנקשות בחייו של הנשיא וויליאם מקינלי ב-1901, ולאחר כשלוש ההתנקשות בחייו של תיאודור רוזוולט בזמן מירוצו לנשיאות בשנת 1912 – נפל הפארווערטס קרבן למתקפה שקיים "הרוב" האמריקאי כנגד גורמים "זרים" כמותו. במקביל, ומיד אחרי פרוץ כל אחד מהמשברים הנזכרים, "שכח" הפארווערטס את הרטוריקה האופוזיציונית הלוחמנית-משיחית שלו וניסה לשדר מסר של נאמנות מוחלטת. אך התמורה הזו לא היתה מהותית. כשם ש"הרוב" התנפל על "המיעוט", לשם קתרזיס, כך גם "המיעוט" שינה את דרכיו למטרה דומה. אך מהר מאד שב כל צד לתפקידו המוכר: "הרוב" שב לנמנום הפוליטי המוכר, ואילו "המיעוט" – הפארווערטס במקרה שלנו – שב לחיקו הנעים של 'התיקון הראשון', השומר כידוע על זכותו של כל אחד לביטוי, אך איננו מחייב אף אחד להקשיב.

העיתון על כך ש"מצבו של מקינלי משתפר",¹⁸ ומה שנראה אותו רגע כתחילתה של דעיכת המשבר, נראה גם כזמן טוב להדגיש שוב את המרחק האידיאולוגי בין האנארכיזם לסוציאליזם, בלי שום קשר לשאלת הקשר – היה או לא היה – בין לאון שצולגוז' לאמה גולדמן.¹⁹

כך, ראה לנכון הפארווערטס לפרסם מאמר מפרי עטו של יוג'ין דבס, מנהיג הסוציאליזם האמריקאי, שהיה פופולרי אפילו בקרב גורמים לא-סוציאליסטים, קודם כל בשל היותו 'אמריקאי-מקורי' ועוד כזה שנולד וגדל במערב התיכון, ובשל המקום המרכזי שתפס בימי 'שביית פולמאן' בשנות ה-90 של המאה ה-19, שזכתה לתמיכה ניכרת בקרב הציבור האמריקאי, שכבר אז החל לגלות מרירות והתנגדות לשלטונם של בעלי ההון.²⁰ עצם דמותו של דבס סימלה את המסר המרכזי של הפארווערטס: הסוציאליזם באמריקה, בשונה מהאנארכיזם, איננו "זר". הוא נוצר באמריקה ואין סיבה שלא ימשיך ויהיה חלק מההוויה הציבורית והפוליטית בה.

אבל באשר לדברי דבס הרי שלהוציא את דברי ההזדהות הצפויים עם סבל הקורבן ואת דברי הגינוי המתבקשים למעשה ההתנקשות, אלה הופנו דווקא כנגד אנשי "המעמד השליטי". על אלה, הסביר דבס, "להבין שכל עוד הוא מבצע פשעים כנגד המעמדות הנמוכים הוא איננו יכול לחיות בביטחון".²¹

יומיים לאחר מכן התחלפו הידיעות על השיפור במצב הנשיא בידיעות פסימיות: תחת אזור של הנשיא הגוסס הביא הפארווערטס השערות מומחים לפיהן ההחמרה במצב באה דווקא "מתרופות שניתנו לו על ידי רופאיו".²² למרות שכמה ימים קודם לכן "אירופה" שימשה כסמל ל"זרות", גייס מאמר מערכת את קרופוטקין ומאלאטסטסה, אנארכיסטים אירופאים ידועים, לטובת הפרדה בין האנארכיזם לסוציאליזם. השניים צוטטו כטוענים "שההתנקשות הזו מיותרת ושהיא מביאה יותר צרות לחפים מפשע מאשר לאשמים".

עוד הדגיש הפארווערטס ש"זו לא פעם ראשונה שתיארטיקנים אנארכיסטים אומרים דברים כאלו", וציין ש"הדבר החשוב בתיאוריה של קרופוטקין, הוא ענין האחווה בין כל אדם ואדם, אלא שכדי להשיג יעד זה צריך לחנך, כמו גם להוציא מידי גורמים מסויימים זכויות יתר למיניהן".²³ ניתן לראות שבדומה לדבס, שמר הפארווערטס על עמדתו הביקורתית כלפי "גורמים מסויימים" הנהנים מ"זכויות יתר", אך הדגיש במקביל את אמונתו בדרך החינוך, שבשל אורכה ופיתוליה, היא עשויה כידוע לאבד את עוקצה הפוליטי.

ביום ראשון, ה-15.9 דיווח הפארווערטס על מות מקינלי. "האומה אבלה. כל העם האמריקאי אבל על מות מקינלי". הכריזו הכותרות הראשיות. העמוד הראשון כולו עסק רק בעניין זה. הופיעו בו הסברים על סיבות המוות, הסברים כיצד ימונה סגן הנשיא רוזוולט לנשיא, דיווחים על נסיונות לעשות ליניץ' במתנקש, על התפילות בלואר איסט סייד, ועוד. כעיתון שהתכוון להיות המוני ושנאבק אותה תקופה על מקומו ברחוב, חשוב היה לפארווערטס לספר גם ש"העיתון נחטף" מהסיבה שהוא היה הראשון לפרסם את הידיעה על מות הנשיא.²⁴ אך חשובה יותר לענייננו היתה הביגורפיה של הנשיא המנוח שהופיעה בעמוד הראשון, שיותר ממה שהיה בה, ניתן ללמוד ממה שנעדר ממנה:

שיבדילו בינם לבין גורמים 'שמאליים' אחרים, כגון סינדיקליסטים, רויזיוניסטים או אנארכיסטים. מיותר כמעט לציין, שמבחינת מרבית הציבור האמריקאי, שהיה נאמן לערכי האינדיבידואליזם, הליברליזם והשוק החופשי – היו בהם שסברו שיש להגביל ולארגן את כל אלה באופן שיבטיח הגינות חברתית ופוליטית – כל סוגי השמאל הללו היו בבחינת היינו הך.

לא פלא אם כך, שהפארווערטס נקט לעתים קו טיעון "אמריקאי", כאשר חידד את ההבדל בין זירת הפעולה האירופאית, שם פרח האנארכיזם, לבין זו האמריקאית: בניגוד להתנקשות בירושלם העצר האוסטרי, לרצח אלכסנדר השני ולרצח מלך איטליה, מקרים בהם היתה זו "נקמת העם" כנגד "השתלטות על העם" מצד העריצים הללו, הסביר הפארווערטס שבמקרה של ההתנקשות במקינלי אין צידוק "עממי" כזה, שכן הנשיא "לא רק שלא השתלט על העם, כי אם נבחר על ידי ששה מכל עשרה אמריקאים".¹⁵

האווירה העוינת ששענה על בורות, חייבה את הפארווערטס לנקוט טון פייסני ואפולוגטי כאחד: לצד הדיווחים על תפילות מיוחדות שהתקיימו לשלום הנשיא בבתי כנסת ובתי מדרש ב"דאון טאון" (האזור שבו התרכזו מהגרים יהודים רבים), עסק העיתון בשאלה האם שצולגוז' הוא יהודי, שכן לדבריו של המתנקש הוא נרשם במלון בבאפאלו (שם בוצעה ההתנקשות), בשם ג'ון דיי כי חשש שלא יתנו לו להשתכן שם שמא יחשדו בו שהוא יהודי.

אך הנושא המרכזי היה הקשר האידיאולוגי להתנקשות: מצד אחד ציטט הפארווערטס את האנארכיסטים "המכחישים כל קשר לענין" ומצד אחר הוא ציטט את שצולגוז' שסיפר שהיה "תלמיד של אמה גולדמן", האנארכיסטית הנודעת, שממנה הבין "שמקינלי הוא אויב העם ולכן יש לרצוח אותו".¹⁶

במאמר המערכת שהוקדש לאירוע החמור, ניכרת מגמה ברורה לישוב את הסתירות הפנימיות שהופיעו בדיווחיו של העמוד הראשון: האמנם האנארכיזם הוא שהביא להתנקשות? ואם כן, האם כל האנארכיסטים אשמים? כך או כך: האם הדבר מטיל אשמה קולקטיבית על כל מי שמזוהה עם עמדות דומות? ומה עם אחריות החברה האמריקאית בכללותה? על שאלות אלו ניסה הפארווערטס לתת את התשובות הבאות:

משטרת שיקגו כבר עצרה עשרות אנארכיסטים [מכיוון ש]שצולגוז' זיהה עצמו כאנארכיסט... אבל הנטייה הרווחת היא לחשוב שלא מדובר בקונספירציה אנארכיסטית, ומשערים שאת המניע לפשע יש לחפש בנטייה הפושעת של האינדיבידואל המסוים... מקינלי הוא קרבן של טרופ פושע, שהוא סימפטום חשוב של הציוליציה הקפיטליסטית... אף אחד מאיתנו לא יכול שלא לבטא סימפטיה עם הפצוע. אנו מאחלים לו בריאות. לעת עתה ניתן לעיתונות הצהובה והגינגואאיסטית ולטראסטים הריאקציונריים להמשיך בהפצת שנאתם הכללית נגד זרים בגלל שהרוצח הוא ממוצא זר. נותר לקוות שהעם האמריקאי יאשר נאמן לתבונה.¹⁷

במסגרת המאמץ לשמור על ביקורת ולגיטימיות כאחד, שמח הפארווערטס לדווח תחת הכותרת הראשית "עלילה", כותרת שעוררה מן הסתם אסוציאציות יהודיות ברורות, על "הבהרותיה של אמה גולדמן" לפיהן "אין לה שום קשר למתנקש". כן דיווח

בניין מערכת הפארווערטס בניו יורק

תפוצה יומית של כמה אלפי עותקים, הנה הלכה זו וגדלה באופן קבוע: 44,600 בשנת 1906; 72,300 ב־1907; 83,400 ב־1909; 113,800 שנה לאחר מכן; מעל ל־130,000 במרוצת 1911; וממוצע של קרוב ל־140,000 עותקים ליום לאורך שנת הבחירות לנשיאות של שנת 1912²⁶. עוצמה מסחרית זו אפשרה לאנשי 'איגוד הפארווערטס' [בעליו של העיתון דה יורה], להגשים חלום אותו רקם אייב קאהאן [העורך הראשי והאדם המרכזי בפארווערטס דה פקטו] כבר ב־1907: להקים עבור העיתון בניין בן 10 קומות שיעמוד במרכז 'הרובע היהודי' בדרום־מזרח העיר התחתית [Lower east side]. ב־1912 נחנך הבניין ברוב טקס²⁷.

גם מנקודת מבט אלקטוראלית היה מקום לאופטימיות: הישג 'המפלגה הסוציאליסטית' [שנתמכה בניו יורק בעיקר על ידי

מקינלי נולד ב־9.1.1843 באוהיו. בגיל 9 החל ללמוד עם מבוגרים ממנו. למד לאחר מכן קולג' בפנסילבניה. עבד כפקיד בדואר. ב־11.6.1861 התגייס לצבא. שם החלה דרכו לתפקידו החשוב ביותר אליו יכול להגיע אזרח ברפובליקה שלנו. ב־15.4.1862 קיבל דרגת סמל ומאז ידע עלייה בסולם הדרגות. מקינלי עבד במחיצת לינקולן. חזר לביתו לאחר המלחמה וב־1867 סיים לימודי משפטים. התמודד על תפקיד התובע הכללי. ב־1876 נבחר לראשונה לבית הנבחרים. ב־78' וב־80' ניצח שוב. בשנת 1891 נבחר מקינלי כמושל אוהיו. ב־1892 התחרה ללא הצלחה על המינוי מטעם הרפובליקנים לנשיאות. ב־1893 נבחר שוב כמושל אוהיו. ב־1896 ניצח את בראין. בשנת 1898 יצא למלחמת ספרד.²⁵

העובדה החשובה היא שלא נאמרה אף מילה על עמדותיו הכלכליות־פוליטיות של מקינלי, אותן עמדות שכנגדן יצא הפארווערטס – כמו כל השמאל באמריקה ולא רק הוא – במשך כל זמן כהונתו. בתקופה הנדונה, ולמעשה מימי 'הרקונסטרוקציה' שבאו לאחר מלחמת האזרחים ולפחות עד מלחמת העולם הראשונה, הסוגיה הפוליטית המרכזית בארצות הברית היתה הסוגיה הכלכלית־פוליטית על מרכיביה השונים, השלכותיה החברתיות והנוספות. לו היה התיאור כפוף למה שמשמע מהכלל "אחרי מות קדושים אמור", לא היתה סיבה לציין גם את מאבקיו הפנים והחוץ מפלגתיים, כמו גם לא את מלחמת ספרד שלא נהנתה מקונצנזוס. מכיוון שהדגש בתקציר זה היה פוליטי רובו ככולו, היעדרו של המרכיב הכלכלי־פוליטי בולט עוד יותר.

לפארווערטס היו כמובן עמדות ברורות בנושאים אלה, ולא חסרו בו כותבים מוכשרים שהיו מסוגלים לנסח את הביקורת על "הקפיטליזם" באופן שיכבד את המתים ואת החיים גם יחד. הימנעותו של הפארווערטס מלהזכיר לקוראיו את עיקרי מורשתו הפוליטית של מקינלי, מלמדת ככל הנראה על נסיונו לשמור על עצמו, בעיצומו של משבר כגון זה, קרוב ככל שניתן לקונצנזוס.

לסיכום: התנהגותו של הפארווערטס תומכת בהשערה שעומדת בבסיסו של מאמר זה: בעיתות משבר יעשו גורמים פריפריאליים המעוניינים להשפיע על המרכז ולקבל ממנו סוג כלשהו של הכרה, מאמץ ליישר עימו קו. מאמץ זה כלל כמובן הסתמכות על סמליות ודימויים, על חשבון אמיתות ברורות. במקרה שלנו בולט למשל השימוש בדמותו הסמלית של יוג'ין דבס כנגד מה שסימל שצולגוז: שניהם למעשה היו ילידי אמריקה; שניהם גדלו במערב התיכון; ושניהם השתייכו לשמאל. אלא שדבס נהנה משם בעל צליל 'אמריקאי' והוא בחר לעשות שימוש ב"תיקון הראשון" באופן שנשמע יותר "אמריקאי". מן הצד השני של המתרס, התנהג הרוב בחוסר הבחנה: האיש לאון שצולגוז' בעל השם המוזר והאידיאולוגיה הזרה, ייצג את כל המוזר והזר בקרב המהגרים הרבים שהגיעו באותה תקופה לאמריקה. אלה היו נסבלים כל עוד היו "נאלמים" ו"נעלמים". בשעת משבר התייחס אליהם הרוב כאל גוף מוזר וזר כאחד.

1912: הניסיון לרצוח את טדי רוזוולט

אחת עשרה שנים מאוחר יותר, נהנה הפארווערטס מעמדה ציבורית, פוליטית ותרבותית שונה למדי. אם ב־1901 דשדש העיתון עם

אם נדמה שבשנת 1912 היה הוויכוח כבר מאחורי רוב הסוציאליסטים האמריקאים – שהרי כאמור למפלגה היו סניפים בכל מדינות הברית להוציא אחת, דבר שחייב ממילא מגמת הרחבה ברורה – הרי שלא כך היו פני הדברים. ממהותה של הביקורת הסוציאליסטית כפי שתפס אותה הפארוערסט נגזר מרחק קבוע בינם לבין החברה האמריקאית בכללותה כמו גם מגורמים רדיקליים, רדיקליים למחצה או רדיקליים לכאורה.³⁵

על רקע אווירה זו, כאשר "כולם" לכאורה מסכימים ולכן אין ברירה אלא להקצין את הטענות הפוליטיים, נורה רוזוולט על-ידי ג'ון שראנג, בעל מסבאה ניו יורקי ממוצא גרמני. שוב הואשם השמאל האמריקאי כולו ושוב הוא נרדף על-ידי גורמים בציבור ובממשל. הפארוערסט, שעד אותו יום תקף ללא הרף את מערכת הבחירות המושחתת שניהל רוזוולט³⁶ – שגם מבחינה זו לא היה שונה מווילסון וטאפט, עמיתו "הקפיטליסטיים" למרוץ³⁷ – הרגיע בכותרתו הראשית את הציבור: אמנם מצבו של רוזוולט היה "רציני" אך הוא "יצא מכלל סכנה".³⁸

כמו ב-1901 היה חשוב לפארוערסט להראות גם הפעם לציבור שאין שום קשר בין מה שייצג המתנקש לבין מה שייצגו הגורמים הקשורים בו. "רוזוולט נורה במילוקי על-ידי בעל מסבאה ניו יורקי" הודיעה הכותרת הראשית בבוקר בו נודע מעשה ההתנקשות. לשיוך המקצועי – "בעל מסבאה" – נועד תפקיד נוסף לצד הדיווח "היבש" באשר למקצועו של שראנג בן ה-36, שהגיע לארצות הברית מגרמניה 25 שנים קודם לכן: "בעלי מסבאות" היוו מאז המאה ה-19 את עמוד השדרה של המפלגה הדמוקרטית בניו יורק, והללו תפסו מקום חשוב במסגרת מנגנון "טמאני-הול" (מרכז המפלגה הדמוקרטית בניו יורק שנודע בשחיתות הגדולה שבו) ששמו נודע לשמצה בצדק ושלל בצדק. הפארוערסט ציטט את שראנג, שהסביר את מניעיו בפשטות: "חשבתיו" הוא אמר, "שיש למנוע מרוזוולט קדנציה שלישית בכל דרך, כולל קליע".³⁹

למחרת שמח הפארוערסט להרגיע את הציבור. למרות "מצבו הרציני", יצא רוזוולט "מכלל סכנה". כתב העיתון הוסיף פרטים על חזיונותו של רוזוולט, שגם לאחר שנורה המשיך לנאום במשך זמן רב [למזלו נתקל הקליע בנאומו המודפס שהקיף 50 עמודים ובנרתיק משקפיו העשוי פת. למרות זאת חדר הכדור לחזהו ונעצר בעומק של כ-8 ס"מ!]. גם בבית החולים לא הפסיק רוזוולט לדבר על מערכת הבחירות. לצד דיווחים אלה הופיע איור של שראנג ולצידו ידיעה לפיה האיש סבל לאחרונה מקשיים כספיים. שראנג ש"הצהיר על אשמתו" ציפה למשפט שנועד להתקיים אחרי הבחירות.⁴⁰

הפארוערסט הוסיף עוד פרטים על המתנקש שהעיד על עצמו שהוא "קאתולי, אם כי ממעט לבקר בכנסייה". כן אמר שראנג שהוא "חשב להיות כומר". את רוזוולט ומעשיו הכיר "מהימים בהם היה רוזוולט מפכ"ל המשטרה". לטענתו של שראנג סגרה אז המשטרה את המסבאה של אביו. בכך למעשה העלה הפארוערסט תמונה לפיה לא היה שום קשר בין שראנג לבין הסוציאליזם או "השמאל" בהוראתו הרחבה יותר. אם נטייתו לקאתוליות לא היוותה הוכחה מספקת, הרי שללא ספק היא תרמה את שלה במסגרת מלחמת הדימויים, שבמסגרתה נתפסו הסוציאליסטים וגורמי "שמאל" אחרים כצהובים לדת אם לא גרוע מכך. בכל מקרה, הרקע החברתי של

הפארוערסט] במישור הלאומי הלכו והשתפרו ממערכת בחירות אחת לרעותה: בשנת 1900 זכו סוציאליסטים ב-127,000 קולות; ב-1904 ב-433,000; ב-1908 ב-435,000; וב-1910 ב-620,000 קולות.²⁸ גם המישור הארגוני היה לסוציאליסטים מקור לעידוד: לעת הזאת עמד מספר חברי המפלגה הרשומים על יותר ממאה ועשרים אלף איש. להוציא את מדינת דרום קרוליינה היה למפלגה ייצוג בכל אחת ממדינות הברית.²⁹ גם בניו יורק הלכו הסוציאליסטים והתחזקו. ב-1912 זכה מאיר לונדון, המועמד הסוציאליסטי שהתמודד על מקום בבית הנבחרים מטעם אזור הבחירה 'היהודי', בכ-31% מהקולות.³⁰ שנתיים לאחר מכן הוא כבר ניצח וכיהן בקונגרס עד 1919.

לבסוף, באווירה חיובית יותר כלפי רעיונות "שמאליים", אווירה שנשענה על "התקופה הפרוגרסיבית" שהיתה אז בעיצומה, לא רק שדמויות ציבוריות מוכרות הזדהו בגלוי עם הסוציאליזם,³¹ אלא שרעיונות סוציאליסטיים רבים חדרו למחשבה הציבורית וממנה למציעיהן של המפלגות הגדולות.

בראייה לאחור קל להצביע על כך שמעולם לא היה סיכוי של ממש לסוציאליסט יושב ב"בית הלבן" או יעמוד בראש ועדת סנט או אפילו בית נבחרים – בתקופה הנדונה שלושה סוציאליסטים שירתו אמנם את בוחריהם בקונגרס בווישינגטון – אך התייחסותם הרצינית של מועמדי המפלגות הגדולות למה שנתפס כ"איום סוציאליסטי" מלמד על כך שללא ספק היוותה ביקורת שמאלית זו גורם של ממש. עד כדי כך היו הדברים, שלאחר כשלונו לחזור ולהוביל את המפלגה הרפובליקנית במערכת הבחירות הקרבה, החליט תיאודור [טדי] רוזוולט להקים את 'המפלגה הפרוגרסיבית', ובאמצעותה לנסות ולפלט דרך בין מה שהוצג כשמרנות הכלכלית-פוליטית של הנשיא המכהן ויליאם טאפט מימין, לבין פרוגרסיביות היתר והרדיקליות המופרות של הדמוקרטים ושל הסוציאליסטים, משמאל. ואמנם, עיון משווה בין מצעי שתי המפלגות 'השמאליות' הללו, מעלה שהיה לכאורה מקום לדאגה ההדדית שגילו אלו כלפי אלו: המצע הפרוגרסיבי שהובא במלואו בפארוערסט, כלל בתוכו מרכיבים סוציאליסטיים מובהקים, כמו שכר מינימום, ביטוח זקנה ופנסיה, איסור עבודת ילדים והגבלת אורך יום עבודה לנשים. כמו כן תבעו הפרוגרסיבים מעורבות של הממשל בסוגיות כלכליות כמו האשראי, הטראסטים, המכס, הבעלות על הקרקע, התחבורה ואיכות המזון.³²

המצע הסוציאליסטי שאושרר כמה חודשים לפני הבחירות, היה זהה בתביעותיו הכלכליות ואף החוקתיות – הוקדש בו פרק ליוזמות שנתפסו בדרך כלל כיוזמות 'קפיטליסטיות' מובהקות: ה'אינישיאטיב', ה'רפרנדום' וה'ריקול'³³ – ואם ניתן להצביע על הבדל של ממש בין שני המצעים, הרי שהיה זה בתחום מדיניות החוץ, נושא שלו הקדישו הפרוגרסיבים סעיף מיוחד שעסק בתעלת פנמה. כן ניתן לומר שאצל הסוציאליסטים הושם דגש על סוגיות חוקתיות שנגעו לפעולות המחאה שלהם – שבירת שביתות, פיזור הפגנות, הוצאת צווי מניעה והפעלת כוח כנגד איגודים – אם כי גם הפרוגרסיבים ראו עניינים אלה כחשובים.³⁴

במקביל, עצם קיומם של הפרוגרסיבים ליבה את הוויכוח הפנימי שאיפיין את הסוציאליסטים באמריקה מראשיתו: כיצד להתייחס לגורמים 'שמאליים' שאינם מספיק 'אדומים', כלומר מספיק רדיקליים.

עבר, ושוב שמח העיתון לבשר על שיפור נוסף במצבו של רוזוולט⁴⁸. בשבת צפה הפארווערטס שהפצוה ישוחרר לביתו תוך כמה ימים. מאמר המערכת של אותו גליון כבר בישר על החזרה לשגרה: המסר המרכזי במאמר ביטא התייחסות אופיינית לכל המועמדים "הקפיטליסטים" כאילו היו מקשה אחת. בעיקר חרה לפארווערטס שטאפט, ווילסון ורוזוולט הציגו עצמם כ"מתקני עולם" וכ"אנשים טובים", דבר המקשה כמובן על ההבחנה בינם לבין הסוציאליסטים. "לא פעם ראשונה" הפטיר הפארווערטס באירוניה, "שהעולם-גולם קופץ מרוב התפעלות לנוכח הצדיקים הללו"⁴⁹.

אך לא היה ספק איזה מן "הצדיקים-מתקני-העולם" מטריד את מנוחת הסוציאליסטים. שלושה חודשים לפני הבחירות כבר זכה רוזוולט לכותרת ראשית בפארווערטס כאשר הצהיר שהוא "ימנע את הסוציאליזם"⁵⁰. יומיים לפני שיצא מבית החולים ושב לביתו, ציטט הפארווערטס בהרחבה ממאמר מערכת שראה אור באיוונינג פוסט, שהתייחס גם הוא להבטחתו של רוזוולט לבלום – באמצעות "המפלגה הפרוגרסיבית" שהקים – את הסוציאליזם. הפארווערטס נהנה לצטט מלה במלה את תחזיתו של העיתון הניו יורקי השמרן, שלפיה "רוזוולט רוצה לבלום את הסוציאליזם, אבל הוא רק יחזקו"⁵¹.

בפארווערטס ראו בעצם ההתייחסות לסוציאליזם מצד עיתון שהוגדר על ידם כ"עיתון קפיטליסטי רציני", כ"מתן אשראי" לשיטה הפוליטית בה דגלו. אך חשובות מכך היו המסקנות מניתוחו של האיוונינג פוסט: לטענת הפארווערטס העיתון "הבורגני" הוכיח מדוע "אין סיבה להצביע לרוזוולט אלא עבור הסוציאליזם האמיתי". גם את העובדה שהעיתון הניו יורקי השמרן תקף את רוזוולט על עצם מחויבותו המוצהרת ל"צדק חברתי", הצליחו להפוך בפארווערטס ל"אשראי", שכן האיוונינג פוסט הישווה בין העובדה "שהסוציאליסטים פועלים למען צדק חברתי כבר זמן רב, בכל שנה ובכל ארץ" לבין עובדת צעירותה של "המפלגה הפרוגרסיבית". "על השאלה האם לרוזוולט ולמפלגתו יש לפתע מרשם חדש לצדק חברתי", נהנה שוב הפארווערטס לצטט את העיתון הקפיטליסטי, שטען בפשטות: "לא!..."⁵².

אין ספק שהבראתו של רוזוולט אפשרה את שובו המהיר של הפארווערטס לעצמו. הדרך שבה עשה שימוש בדברי האיוונינג פוסט מאלפת: מצד אחד השתייך עיתון זה ל"ממלכת הרוע". מצד שני נוח היה לצטט אפילו את אחד מאברי השקר, כאשר זה סיפק תחמושת שהופנתה כנגד מי שנתפס כאיום הגדול ביותר על המשך צמיחת הסוציאליזם באמריקה.

סיכום

המעבר המהיר מסובלנות לרדיפה אצל הרוב ומבדלנות לאפולוגטיקה אצל המיעוט מחייב כמובן מחקר מקיף שיתייחס לגורמים שונים, לא רק מה"שמאל" בהגדרתו הרחבה אפילו, אלא לגורמים תרבותיים, חברתיים ופוליטיים אחרים, בעיקר כאלה המבטאים בעצם קיומם פרדוקס מסוכן, בכך שהם עולים כפורחים דווקא בתוך לב ליבה של "השיטה". זו כמובן הולכת ונסדקת דווקא כאשר היא יוצאת להגן על עצמה בפרצי אלימות חוץ-ממסדית וממסדית כאחד.

עסקי המסבאות ורדיפתם חסרת הפשרות של מפכ"ל משטרת ניו יורק רוזוולט [הוא כיהן בתפקיד זה בין השנים 1897-1895]⁴¹, סיפק מסגרת הגיונית ורחוקה לחלוטין מסוציאליזם או נאמנות אמריקאית לפרשייה כולה: את עוינותו כלפי רוזוולט לא רכש שראנג בבית מדרש "שמאלי" כלשהו, אלא בבית אבא, ועל רקע עסקי פשוט. היה בכך רמז גם לאלומות הנובעת, או לכל הפחות קשורה, למאבקי הכוח "הקפיטליסטיים".

משעלה הרושם ש"הרוכב הקשוח" [כינאו של רוזוולט מימי מלחמת ספרד] ישרוד גם את ההתנקשות, התפנה הפארווערטס להקדיש לה מחשבה מסודרת. מאמר המערכת שפורסם באותו יום, התייחס בנפרד לשתי הסוגיות המרכזיות: ההתנקשות עצמה ותגובת הציבור האמריקאי. את החלק הראשון הוא פתח כצפוי: "כל הארץ התחלחה לשמע החדשות", נכתב במאמר.

כל מי שמכיר את רוזוולט, את עברו ואת המעש הפוליטי שלו, לא יכול שלא לחוש סימפטיה עמוקה כלפיו. אנו מעריכים אנשים על פי תרומתם וחיייהם... רוזוולט הוא אחד האנשים המרשימים ביותר בארץ הזו. מדוע הגיע לו קליע? במה הוא גרוע מטאפט או וילסון? האם דרכיהם טובות או מובנות יותר?⁴²

באשר למתנקש חזר הפארווערטס על הדעה שהלכה ורווחה, שמדובר ב"משוגע" ש"אין מה לעשות איתו"⁴³. בסיכום החלק הראשון שב הפארווערטס והביע הערכה לרוזוולט, אותה אישיות שרק ימים קודם לכן הואשם על ידו ב"שחיתות ובמרמה": "רוזוולט" נכתב במאמר, "המשיך לנאום לאחר שנורה בליבו, דבר מיותר לגמרי המתיישב עם אופיו, האנרגיה שלו, החזיונות ונטייתו לדרמה". הפארווערטס העלה השערה סבירה למדי באשר למניעיו של מנהיג הפרוגרסיבים: "יתכן שבשעת מעשה הוא סבר שמעשה כזה ירשים את כל הארץ"⁴⁴. דבריו החמים של הפארווערטס מוכיחים שאמנם במקרה של רוזוולט, כך היה הדבר...

כמו ב-1901, עסק הפארווערטס גם בהתגוננות בפני "הג'ינגואיזם". זה בא לידי ביטוי ב"האשמת שווא של העיתונות הצהובה שהירה הוא סוציאליסטי"⁴⁵, ולכן את חלקו השני של המאמר הקדיש הפארווערטס לתגובה הציבורית. "סוציאליסטי ירה ברוזוולט", ציטט העיתון הסוציאליסטי את "העיתונות הקפיטליסטית".

...אין שום טעות בעלילת הדם הזו [כך]. לעיתונים הללו לא היתה סיבה לטעות, שכן לא יצאה שום ידיעה ממנה אפשר היה ללמוד על הטעות הזו כביכול. ובכן, מה קרה במילוקי? במשרדי העיתונים חשבו פשוט להפיל את החשד על הסוציאליסטים. וכידוע, גם שקר וכזב משפיעים על הציבור שמלכתחילה לא יודע מה זה סוציאליזם... לנוכח ארועים כאלו המחשבה הראשונה של הציבור היא "מן הסתם אלו סוציאליסטים". האמת היא שיש כאן דבר בעל חשיבות רבה עוד יותר, שכן המחשבה הראשונה יכולה היתה להיות "מן הסתם קנאי דתי" או "מן הסתם רוצח-פאטריוט"... האם זו מעין מצווה להוציא את דיבת הסוציאליסטים? והרי הסוציאליזם הוא נגד טרור, נגד מעשי זוועה. מאבקנו מונהג ויונהג בהסברה ובחינוך. הנשק שלנו הוא האור...⁴⁶

למחרת דיווח העיתון על כך שרוזוולט יצא מסכנת חיים. שוב הופיע איור של שראנג, ולידו איור של האקדח ששימש אותו⁴⁷. עוד יום

הערות

1. צ'רלס הרמן פריצ'ט, החוקה האמריקאית – החוקה, תולדותיה ופירושה, תל אביב 1982, עמ' 157. משום מה לא תורגם במקור הזה התיקון הראשון במלואו.
2. אלכסיס דה טוקוויל, הדימוקראטיה באמריקה, ירושלים, מוסד ביאליק, 1970; מישל גיום ז'אן דה קרבקר, "אמריקאי מהו", בתוך יהושע אריאלי [עורך], המחשבה המדינית בארצות הברית – מקורות ותודות, ירושלים 1969, עמ' 71-77.
3. ראו למשל נתן גוטמן, "האימאם אפילו התיר לנשים מוסלמיות להסיר את כיסוי הראש", הארץ, 5.10.2003, עמ' 9.
4. ראו: חיים הנדוורקר, "נפילת האימפריה האמריקאית", הארץ, 10.10.2003, עמ' 9.
5. ראו: יונתן פרנקל, נבואה ופוליטיקה, תל אביב 1989; אהוד מנור, הפארווערטס – עיתונות, סוציאליזם והפוליטיקה היהודית בניו יורק, 1897-1917, דיסרטציה, אוניברסיטת חיפה, 2000.
6. פארווערטס, 26.5.1907, עמ' 1.
7. לדיון במושג זה ראו: יוסף גורני, "כלל ישראל במבחן ההיסטוריה", עיונים בתקומת ישראל כרך 12 [2002], עמ' 1-10.
8. וראו בענין זה מאמרי, "סוציאליזם שמרני? פארווערטס והקואליציה הפלוטוקרטית-רדיקלית, ניו יורק 1897-1917", עיונים בתקומת ישראל כרך 12 [2002], עמ' 436-444.
9. Irving Howe, *World of our Fathers*, New York, 1976, p. 538.
10. עוד בסוגיה זו ראו מחקר, הערה 5 לעיל.
11. שצולג'ו הוצא להורג בכסא חשמל לאחר שהורשע במשפט שנמשך 8 שעות בלבד. ראו: Mari Jo Buhle, Paul Buhle & Dan Georgakas, *Encyclopedia of the American Left*, University of Illinois, 1992, pp. 174-175. [להלן: האנציקלופדיה של השמאל]. 'מפלגת העבודה הסוציאליסטית' [Labor Party] נוסדה בשנת 1877.
12. תקצר היריעה מלפרט דוגמאות ולדון בהן. ראו למשל מאמרי מערכת בגיליונות הבאים: פארווערטס, 30.9.1897, עמ' 2 [השוואה לא מחמיאה בין הדמוקרטים לרפובליקנים]; 5.1.1900, עמ' 4 [ביקורת על גישתו של רוזוולט לטראסטטים]; 24.1.1900, עמ' 4 [ביקורת על האידיאליזם של בראין, המועמד הדמוקרטי לנשיאות]; 22.3.1900, עמ' 4 [ביקורת על הנושאים המעסיקים את בראין]; 5.7.1900, עמ' 4 ו-9.7.1900, עמ' 4 [ביקורת על 'סעיף הכסף' במצע הדמוקרטי]; ועוד.
13. שם, 8.9.1901, עמ' 1.
14. את הסוציאליזם "המתון" ייצגה בארצות הברית 'המפלגה הסוציאליסטית' [Socialist Party] שהוקמה ב-1901. את "הדוגמטי" ייצגה 'מפלגת העבודה הסוציאליסטית' [לעיל, הערה 5]. לאורך כל התקופה הנדונה כאן שמרו שתי המפלגות על מסגרות נפרדות ועל עוינות מושחזת בהתאם. ראו: האנציקלופדיה של השמאל, עמ' 711-723.
15. שם, 8.9.1901, עמ' 4.
16. שם, שם.
17. שם, שם. [ההדגשה במקור]. "גי'נגוואיזם" הוא מושג נרדף ללאומנות שוביניסטית הבאה לידי ביטוי בעיקר ביחסי חוץ. המושג מוכר משנות ה-80 של המאה ה-19, אך הוא נהיה פופולרי אגב מלחמת ארצות הברית-ספרד שהחלה בשנת 1898; "הטראסטים" היו כינויים של תאגידי הענק הכלכליים, שיצרו מונופולים בתחומים שונים, כגון פלדה, רכבות, פחם, נפט וכיו"ב. 'חוק שרמן אנטי-טראסטים' שחוקק כבר ב-1890 מעיד על עוצמת התופעה, שהיוותה למעשה סוגיה מרכזית בפוליטיקה האמריקאית באותה תקופה.
18. שם, 11.9.1901, עמ' 1.
19. לטענת ביל פלוקוסקי, מי שכתב את הערך "לאון שצולג'ו" באנציקלופדיה של השמאל, אמה גולדמן היתה היחידה שגילתה כלפיו "סימפטיה", גם אם המליצה לשומעיה להימנע ממשעי אלימות. ראו: אנציקלופדיה של השמאל, עמ' 174.

מחקר כזה חייב להעמיד לדיון את השאלה, מה צריכות להיות המגבלות החברתיות-פוליטיות – להבדיל מהמגבלות המשפטיות – של עקרון חופש הביטוי, על סמך ההנחה שחופש הביטוי כפי שהוא מיושם היום בחברה האמריקאית – ולא רק בה – תורם למעשה להתפוררותה, ושכמו עניינים אחרים אף הוא זקוק ל"איזונים ובלמים".

איזונים ובלמים חייבים להוות גם חלק מהותי בפעולתם של גורמי מיעוט למיניהם. מן הבחינה הזו ניתן לראות גם ממרחק זמן את העדרם במקרה של הפארווערטס. באנאלוגיה זהירה ניתן לומר שלסוציאליזם בגרסת הפארווערטס היה תפקיד דומה לזה של האסלאם בפרשנות "האסלאמיסטית"⁵³.

מעצם הסתמכותם של גורמים בדלניים על התנאים הנובעים מ"התיקון הראשון" ומאפשרים אותו, ניתן ללמוד שמנהיגיהם ידעו – והם עדיין יודעים – ש"השיטה" לא עומדת להיעלם. בהנחה שהם לא פעלו ופועלים לריק, הרי שכלל הנראה היעד שאותו הם משיגים הוא בהפיכתם למוקד הזדהות והשתייכות [בעל דיבידנדים רבים, ציבוריים, פוליטיים וגם כלכליים], אצל המוני אנשים שמפגשם כמגרים עם המציאות האמריקאית הסבוכה קשה באופן אובייקטיבי מלכתחילה. במלים אחרות, שיטות אידיאולוגיות כגון סוציאליזם, פונדמנטליזם, אנארכיזם וכיו"ב, כאשר הן מובעות ומובאות בפני הציבור באופן המסדר עוינות לסביבה המידית, מלכות תחושות זרות הקיימות מלכתחילה והופכות אותן לניכור שיטתי. "הדבק" של קבוצות המיעוט הללו הוא אם כן שילוב של תודעת זרות כלפי "השיטה" ומיישמה תוך כדי קיום במסגרתה.

אלא ש"השיטה" רק הולכת כידוע ומתפשטת. אך במקום להצטרף לפולמוס הציבורי הממשי, המחפש דרכים לעצב את "השיטה" באופן הומני, אקולוגי, הגון, ואף צודק, ממלאים גורמים בדלניים את פיהם בשלל דברי ביקורת שגם אם בהחלט יש בהם משהו – הרי שהפארווערטסטים צדקו בביקורתם על שלטון בעלי הממון והפונדמנטליסטים צודקים בביקורתם על דיפלומטיית הדולר והמקדונלד – הרי שבסיכומו של דבר לא מתלווה להם תביעה ללקיחת אחריות.

במקרה של ההגירה היהודית הסוף ידוע: ברוב, אם לא בכל המקרים, ראו כבר בני הדור השני [ובמקרים רבים אפילו גם בני הדור הראשון] את אמריקה כביתם ואת "שיטתה" כ"שיטתם". ממילא הם גילו ש"השיטה" איננה מקשה אחת, ושישנם כוחות פוליטיים ממשיים העוסקים בהתגוששות מתמדת ביניהם – במישור המקומי והארצי כאחד, ובשורה ארוכה של נושאים ספציפיים, גדולים כקטנים – על עיצובה של זו. כך הלך הסוציאליזם המיליטנטי ופינה את מקומו ל"סוציאליזם סנטימנטלי" שחבר לרגש היהודי המסורתי של "תיקון עולם". הרגש הזה מצא כידוע את הבית הפוליטי הראלי שלו, בשמאל הליברלי האמריקאי כפי שהתגבש ופעל במפלגה הדמוקרטית. האם כך יתפתחו הדברים גם במקרה של המיעוט המוסלמי הגדול החי בארצות הברית של ימינו, ארצות הברית של אחרי ה-11 בספטמבר, של "המלחמה בטרור" ושל שלטון הכיבוש בעיראק?

20. על יוג'ין דבס ראו למשל האנציקלופדיה של השמאל, עמ' 184-187. על שביתת פולמן, שם, עמ' 350, 364.
21. פארווערטס, 11.9.1901, עמ' 4.
22. שם, 13.9.1901, עמ' 1.
23. שם, עמ' 4.
24. שם, 15.9.1901, עמ' 1.
25. שם, [ההדגשה שלי. א.מ.]
26. את נתוני התפוצה לקחו בפארווערטס מאיגוד המפרסמים האמריקאי [American Advertisers Association]. ראו: פארווערטס, 17.11.1910, עמ' 1; 1.1.1912, עמ' 1; 22.3.1913, עמ' 1.
27. ראו: הלל ראגאף, "די געשיכטע פון 'פארווערטס'", פארווערטס יובילעאום אויסגאבע ניו יורק 1917, עמ' 18-19.
28. פארווערטס, 3.7.1912, עמ' 4.
29. Shannon David, *The Socialist Party – A History*, New York 1955, p. 71 [להלן: שאנון].
30. פארווערטס, 6.11.1912, עמ' 1.
31. שאנון, עמ' 8-9, 58.
32. פארווערטס, 7.8.1912, עמ' 2.
33. Initiative, Referendum, Recall. שלושה רעיונות פרוגרסיביים שרווחו אותן זמן ואף יושמו בכמה מדינות, ובראשן וויסקונסין שהיתה ידועה בהגמוניה הפרוגרסיבית שבה [הסנטור רוברט לה-פולט היה נציג מדינה זו בסנט]. ה'יוזמה' פירושה היה שלקבוצת אזרחים מותר ליזום הצעת חוק שתעמוד להכרעת האזרח בבחירות הסמוכות להצעתה. ה'משאל' היה רעיון דומה, לפיו על פי יוזמה של מחוקקים או אזרחים חוקים מסויימים עשויים היו לעמוד לשיפוט האזרחים כחלק ממערכת הבחירות. ה'קריאה מחדש' אפשרה להצביע שוב באמצע הקדנציה על נבחר ציבור שאחז מסויים של אזרחים סבר שאין הוא ראוי לשלוט. רעיונות אלו שציפו מהם גדולות ונצורות התקבלו במרבית מדינות ארצות הברית ונוהגים עד היום. השיפורים שהביאו קטנים מהציפיות שתלו בהם, שכן הפוליטיקה המדומה, תלויות התקשורת והמשאבים הפיננסיים, חלה גם על יוזמות אלו, המונחות ע"י הרעיונות של 'שלטון עצמי' ו'דמוקרטיה השתתפותית'. ראה: Young H. W., *American Government*, New York, Appleton-Century-Crofts, 1956, pp. 135, 697, 717-8.
34. פארווערטס, 3.7.1912, עמ' 4.
35. תקצר היריעה מלהביא את הפולמוס הרעיוני במלואו או אף בתמציתו. הענין ראוי למחקר נפרד. עד אז ראו למשל סדרת מאמרים שיצאה במהלך שנת 1912 בצוקונפט, כתב העת המדעי-ספרותי של תנועת הפועלים היהודית בארצות הברית; וראו: שאנון, עמ' 26, 41, 92 ועוד.
36. ראו למשל: "הארימן [מולטי מליונר אמריקאי. א.מ.] קיבל ממנהל הבחירות של רוזולט קבלה על סך של 50,000 דולר [בבחירות של 1904. א.מ.]".
- פארווערטס, 1.10.1912, עמ' 1; והשוו: דיווח על חקירת הקונגרס בנושא, שם, 4.10.1912, עמ' 1; 5.10.1912, עמ' 1; ידיעה על שיטות המרמה והשוחד של מטה רוזולט באזור הבחירה 'היהודי' בניו יורק, שם, 8.10.1912, עמ' 1; ביקורת על "הפרוגרסיביות" כביכול של הקפיטליסטים למיניהם, שם, 13.10.1912, עמ' 4.
37. "וול סטריט מעניק לכל מועמד קפיטליסטי מיליונים. לכל מועמד המיליונר שלו". שם, 3.10.1912, עמ' 1; והשוו מאמר המותח ביקורת חריפה על השיטות האלקטוראליות של המפלגות 'הקפיטליסטיות', שם, 15.10.1912, עמ' 4.
38. שם, 15.10.1912, עמ' 1.
39. שם, עמ' 8.
40. שם, 16.10.1912, עמ' 1.
41. בתקופה בה שימש רוזולט כמפכ"ל המשטרה, נטו שלטונות העיר ליישם בתקיפות את 'חוקי יום ראשון', שהיו מעין הקדמה ל'חוקי היושב' המפורסמים. מתוך מגמה מוסרנית ברורה, פשטה המשטרה על מקומות מפגש שכונתיים בטענה שמוכרים בהם משקאות חריפים. מוסרניות זו שנבעה כמובן מהשקפת עולם דתית פוריטנית, שראתה לנכון להרים ראש דווקא אל מול ההגירה ההולכת וגדלה על כל בעיותיה החברתיות, היתה גם כסות להצרת צעדים פוליטית כנגד גורמים מהמפלגה הדמוקרטית, שכן המסבאות הללו שימשו לא פעם לא רק כמקום להעביר בו את הזמן, אלא גם כמקומים לפעילות פוליטית.
42. פארווערטס, 16.10.1912, עמ' 4.
43. שם, עמ' 1, עמ' 8. בסופו של דבר נמצא שראנק בלתי שפוי והוא אושפז במחלקה סגורה שם חי את שארית חייו [הוא נפטר בשנת 1943]. והשוו: נשיאי ארצות הברית, עמ' 388; פרטים נוספים על נסיון ההתנקשות ניתן למצוא באחד מן האתרים העוסקים ברוזולט, מהפופולריים שבנשיאי ארצות הברית: www.theodoreroosevelt.org
44. פארווערטס, שם, עמ' 4.
45. שם, 15.10.1912, עמ' 8.
46. שם, 16.10.1912, עמ' 4.
47. שם, 17.10.1912, עמ' 1.
48. שם, 18.10.1912, עמ' 1.
49. שם, 19.10.1912, עמ' 4.
50. שם, 7.8.1912, עמ' 1.
51. שם, 20.10.1912, עמ' 4.
52. שם, עמ' 8.
53. מאז ה"11 בספטמבר ואולי אף קודם לכן נוטים פרשנים שונים להבחין בין "מוסלמים", כלומר אנשים בעלי אמונה וזהות מוסלמית, לבין "אסלאמיסטים", כלומר אנשים העושים באסלאם שימוש פוליטי, בדרך כלל פונדמנטליסטי.